

ISSN: 2149-0821

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science

Yıl: 5, Sayı: 23, Mayıs 2018, s. 217-227

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN

Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, arslan@gantep.edu.tr

Öğr. Gör. İlyas BAYAR

Mardin Artuklu Üniversitesi Ömerli Meslek Yüksekokulu, ilyasbayar@artuklu.edu.tr

Öğr. Gör. Osman KAVAK

Mardin Artuklu Üniversitesi Ömerli Meslek Yüksekokulu, osmankavak47@gmail.com

GÖÇÜN İNSANİ BOYUTU: ÖMERLİ ÖRNEĞİ

Özet

Ortadoğu ve Arap Baharının tesiriyle başlayan Suriye iç savaşının yıkıcı yansımaları, sınır komşusu olmamız nedeniyle kaçınılmaz bir şekilde ülkemizin her noktasında hissedilmektedir. Yalnızca ekonomik, kültürel, sosyal boyutu ile değil en önemlisi yaşamsal nosyonlara dayanan “insani” boyutu ayrı ve öncelenmesi gereken bir biçimde önem taşımaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının formüle ettiği ve literatüre eklediği insani yoksulluk endeksinin ne boyutta olduğunu belirlemek ve sosyal politika çerçevesinde hem kamuyu hem özel sektörü nasıl harekete geçirebiliriz sorusuna cevap aramak araştırmamızın asıl amacını oluşturmaktadır. Bununla birlikte göç olgusunun sonuçlarından biri olan mekânsal ve kültürel değişimin, sosyal çevreye uyum ve iletişim üzerindeki etkisini ölçmek sosyal programların oluşturulması açısından öncül bir projeksiyon sağlayacağına ve katkı sunacağına inanmaktayız. Araştırmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılarak, Mardin ilinin Ömerli ilçesine göç etmek zorunda kalan Suriyeli evli kadınların sosyoekonomik durumunu özellikle yoksulluk boyutuyla ele almaya çalıştık. Suriyeli göçmenlerin toplumsal entegrasyon noktasında birçok eşiği atladıkları halde ekonomik anlamda ciddi zorluklar çektikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye, Yoksulluk,

HUMAN DIMENSION of MIGRATION: ÖMERLİ SAMPLE

Abstract

Devastating effects of Syrian civil war that started with the effect of Middle East and Arab Spring are felt at every point of our country inevitably because Syria is our bordering neighbor. The “human” dimension, based on not only economic, cultural and social dimensions but also and the most importantly vital notions, is prominent issues that should be prioritized. The main objective of this study is to determine the extent of humanitarian poverty index formulated by United Nations Development Program and added to the literature and to seek answers to the question of how we can mobilize both public and private sectors within the framework of social policy. However, we believe that measuring the effect of spatial and cultural change, one of the outcomes of the phenomenon of migration, on adaptation to social circle and communication will create an antecedent projection to the establishment of social programs and offer some contributions. Using qualitative research method in our study, the study discusses socio-economic status of married Syrian women who were forced to migrate to Ömerli district in Mardin province, especially with its poverty dimension. It is observed that, Syrian immigrants experience serious difficulties economically although they have overcome many thresholds in terms of social integration.

Keywords: Migration, Syria, Poverty

1.GİRİŞ

İnsanlığın varoluşu ve küme (grup) şeklindeki yaşamın varlığından günümüze dek “göç” vardır ve olgusal bir düzlemde güncelliğini korumaktadır. İnsanlar/topluluklar neden göç eder sorusunun tek bir cevabı yoktur. Uygarlık tarihini irdelediğimizde dünya, bireysel göçler haricinde tarihi dönemleri etkileyecek bir biçimde Kavimler Göçü, Hicret ve mübadele dönemlerine sahne olmuştur. Göçler doğal, ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, dini gibi birçok etmenlere dayanan ve yerleşik kültürden kopmanın yarattığı (mekân-varlık bağlamında) dürtü ve psikolojik travmaların yansımalarını bırakmaktadır. Bilhassa iki cihan harbi yaşamış olan ve 21. yy’ın Ortadoğu’sunda yaşanan/yaşanmakta olan siyasi gerilimler ve ortaya çıkan göç dalgasının etkileri daha belirgin bir hale gelmiştir.

Bireylerin yaşadığı mekân, soluduğu hava ve iklim, iletişim kolaylaştıran ve en temel öge olan aynı dil dünyası, ahlaki ve moral değerlerin yaşamsal izdüşümleri, kültürel kodların oluşturduğu varoluşsallık göç ile birlikte bambaşka bir safhaya evirilmektedir. Çevresel bir değişime tanıklık eden göç, bireyin yaşamında, davranışlarında, eylem ve tutumlarında köklü değişikliklere yol açtığı gibi aynı zamanda ağır psikolojik hasarlara yol açabilmektedir.

2. GÖÇ VE ETKİLERİ: TEORİK BİR ÇERÇEVE

Göç (migration), Demir ve Acar tarafından “bir yerleşim biriminden gruptan ya da belli bir siyasal sınırı olan toprak parçasından başka bir birime doğru, kısmen sürekli birey ve kitle hareketi” olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Acar, 2005:170). Bir ülke içinde yerleşik hayata geç-

mek koşulu ile yapılan yer değiştirme hareketi iç göç olarak tanımlanırken, yerleşik olduğu ülkeyi terk ederek bir başka ülkeye yerleşme süreci dış göç olarak ifade edilir. Kaynak ülke ve hedef ülke birbirine bağlanmak suretiyle küresel bir göç örüntüsü meydana gelmektedir (Giddens, 2013:569). Tarihsel süreç incelendiğinde insanın iradesinden bağımsız bir şekilde gelişen doğa olayları göçün en önemli nedenlerini teşkil ederken, özellikle sanayi devrimi sonrası göçün esas belirleyici unsurları ekonomik, sosyal ve siyasi nedenler olmuştur (Keleş, 2008:26-33).

Birleşmiş Milletlerin 18 Aralık 2017 tarihinde yayımladığı Uluslararası Göç Raporu 2017'ye göre 2000 yılından bu yana artan bir şekilde % 49'luk bir artışla göçmen sayısının 258 milyona ulaştığını göstermektedir (<http://www.un.org/>). Castles ve Miller, uluslararası göçün küresel bir nitelik kazanmasından ve artan bir biçimde hem daha fazla ülkeyi hem de daha fazla bölgeyi ve hatta dünyayı etkilemesinden dolayı bu çağı "göç çağı" olarak nitelemektedir (Castles ve Miller, 2008:405).

İnsanı yaratılış/varoluş itibarıyla diğer canlılardan azade kılan birçok husus mevcuttur. Bu bağlamda insan düşünme, duygulanma, hissetme, ayırt etme, geçmiş elemelerden hüznü duyup, istikbale uzanan arzular, istekler hakkında kaygılı olma durumu, mekânsal irtibat kurma ve sayısını artırabileceğimiz vb. bir dizi etkilere maruz kalmaktadır. Bu bağlamda göçün, bireyin yaşadığı mekândan kopup bir başka alana yerleşme sürecini kapsamaması bireyde derin bir duygusal yansımaya neden olacaktır. Göç ile birlikte mekân değiştiren insan bir yönü ile yeni mekâna adapte olma ve hem alan açma hem de yer tutma eylemine girişirken aynı zamanda sahip olduğu maddi ve manevi değerleri koruma sürecine girmektedir. Göç, insanın doğduğu ve yaşadığı mekânla var olan bağıni zedeleyebilmekle birlikte insanın ruh, mana ve düşünce yapısı ile birlikte moral dünyasında yeni sorunların doğmasına neden olmaktadır. Sağlıklı bir birey hem doğal hem de sosyal çevresiyle uyumun bir sonucudur. Fakat çevresel ortam değişiminin bir yönünü teşkil eden göç bireyi yeni bir gerilim, stres ve psikolojik travma alanına yönelimini sağlayabilme potansiyelini barındırmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015:9-22).

Göçmenler toplumsal hayatta özel olarak korunması gereken kesimlerden biri olarak sınıflandırılır (Bedir, 2014:9). Özel olarak korunması gereken gruplar, toplumda yeterli bir yaşam koşulu içinde yaşamayıp psikolojik, sosyolojik, sağlık, ekonomik, siyasal ve kültürel açılardan günce, çağdaş hayat koşullarına ulaşmak için devletin sorumluluk ve organizasyon sahasına giren, hem toplumsal hem de hizmete gereksinim duyan sosyal grupları ifade eder (Tokal, 2014:175). Bu yaklaşımla hareket edildiğinde sadece siyasi iç çatışmaların değil aynı zamanda uluslararası bir sorun ve müdahaleye kapı aralayan Suriye savaşının sebep olduğu göç dalgasına maruz kalmış, geçici koruma altındaki Suriyelilerin asgari bir yaşam standardına kavuşturulması kamunun ötesinde bir bütün olarak toplumun bir ödev bilinci olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyelilerin statüleri ile ilgili literatürde birçok çalışmaya rastlamak mümkündür (Uzun, 2015:105-120, Kaya ve Eren, 2015:8:74, Şahinkayası, 2017:12-49). Sığınmacı, mülteci ya da geçici koruma altında olanlar kavramlarından bağımsız bir şekilde çalışma boyunca göçmenler kavramı kullanılacaktır.

3. SURIYE GÖÇÜ VE MARDİN

2000'li yıllarda Orta Doğu ve Kuzey Afrika toplumlarında ortaya çıkan bazı gösteri ve protestolar sürecin genel olarak Arap Baharı olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Kimi analistler

Arap Baharı sürecinin miladının 1990'lı yıllara dayandığını iddia etseler de, esas olarak 18 Aralık 2010'da Tunuslu bir gencin (Muhammed Bouazizi) yolsuzluk ve kötü muameleye tepki olarak kendisini yakmasını takiben Tunus'ta ortaya çıkan ve kısa sürede dalgalar halinde Mısır, Ürdün, Yemen, Cezayir, Libya, Bahreyn, Suriye gibi ülkelere yayılan toplumsal ve kitlesel olaylar kastedilmektedir (Çakı, 2011:125). Sözü edilen Arap Baharının Suriye'ye yansımaları kaçınılmaz olmuş, ağır maliyetlere neden olduğu verilerden de anlaşılmaktadır. Türkiye, 2011 Mart'ında iç karışıklık nedeniyle Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı olup zorunlu nedenlerle göç etmiş kişilere gıda, sağlık ve eğitim hizmetleri haricinde 10 şehirde 26 adet geçici barınma merkezi kurmuş ve ev sahipliği yapmakta devam etmektedir. Göç idaresinin 1 Mart 2018 tarihinde yayınladığı raporda 228 299'u barınma merkezinde 3 318 295'i geçici barınma merkezi dışında kalmak üzere totalde 3 547 194 kişinin göz ettiği anlaşılmaktadır (www.goc.gov.tr). Mardin'in 2015 verilerine göre 78 000 Suriyeliye ev sahipliği yapıldığı belirtilmektedir (Kaya ve Eren, 2015:28).

Ömerli ilçesi Mardin iline 28 km uzaklıkta olup, Yeşilli ve Midyat ilçeleri arasında ve Mardin'in doğusunda yer almaktadır. Ömerli ilçesinin kimin tarafından kurulduğu bilinmemekle birlikte kimi mimari özellikler Sümerler ve Asurlulara kadar dayandığını göstermektedir. İlçede okur-yazarlık oranı % 93 civarındadır (www.omerli.gov.tr). Adrese dayalı Nüfus kayıt Sistemi verilerine göre 2017 yılı sonunda İlçe nüfusu 13 bin 951 kişidir (www.tuik.gov.tr). Ömerli halkı geniş anlamda 3 farklı etnik unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki büyük çoğunluğu oluşturan Araplardır. İkinci olarak Kürtler ve memuriyet nedeniyle yaşayan Türkler bulunmaktadır. Göçlerin büyük sorunlar oluşturmadığına ilişkin önemli noktalardan biri kültürel yakınlığın varlığıdır. İlçede yaşayanların kahir ekseriyeti Arap olduğundan halk arasında en yaygın kullanılan dil Arapçadır (www.mardin.pol.tr)

Suriyeli göçmenler ilgili Mardin ilinde yapılan çalışmalar ile ilgili literatür gözden geçirildiğinde Mardin'deki Suriyeli göçmenlerin kente uyumları ve geleceğe dair beklentileri üzerine Apak'ın çalışmaları (2014:53-70; 2015:125-142) ile Özkarlı (2015:175-191) Mardin'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin enformasyon alanındaki istihdamları ile ilgili bir çalışmalar mevcuttur.

Mardin'de yaşayan Suriyeli göçmenler dini inançlarını rahat yaşadıklarını, aynı aşirete mensup ve akraba olmanın sosyal ilişki kurulmasını kolaylaştırdığını, araştırmaya katılan katılımcıların yarısından fazlası iletişim kurma noktasında zorluk çekmediklerini, katılımcıların çoğunluğu herhangi bir ırkçı ya da ayrımcı reaksiyona maruz kalmadıklarını, kültürel bağlamda kendilerini yakın hissettiklerini dile getirmişlerdir (Apak, 2014:67).

4. YÖNTEM

Sosyal bilimlerin araştırma yöntemlerini nicel ve nitel araştırma yöntemi olmak üzere iki sınıfa ayırmak mümkündür. Nicel araştırmalar, doğa bilimlerinde de yaygın olarak kullanılan gözlem ve ölçmeye dayalı bir metottur. Nicel araştırmalarda kimi kısıtların varlığı ve nitel araştırma yönteminin sosyal bilimlerin ruhuna uygun olması, nitel araştırmaya dönük ilgiyi arttırmaktadır. Nitel araştırmanın mantığını anlamak için yapboz örneğinden hareketle, Gürbüz ve Şahin'e göre nitel araştırma sürecindeki araştırmacı "*keşfedici bir bakış açısıyla, bireylerin algıları, duyguları, tecrübeleri, düşünceleri gibi öznel verilerden (yapboz parçaları) hareket ederek, sosyal*

gerçekliğin doğasını (yapbozdaki büyük resim) anlamaya başlar” (Gürbüz ve Şahin, 2017:407). Nitel araştırma, araştırma yapanların araştırma konusu ile ilgili olguları doğal ortamlarında ele alıp değerlendirmesi işlemidir. Bu bağlamda nitel araştırmayı istatistiksel prosedür ve ya herhangi bir sayısal araç kullanmadan bulguların üretilmesine dönük araştırma yöntemi olarak nitelerek uygundur. Nitel araştırma 3 aşamadan meydana gelir (Altunışık vd. 2004:213-14).

- Mülakat, gözlem ve anketlerden oluşan veri setinin oluşturulması.
- Verilerin kavramsallaştırılarak bulgu ve verilere ulaşmak için analitik ve yorumlayıcı prosedürlerin meydana getirilmesi
- Farklı formatlarda yazılan yazılı ya da sözlü raporlar.

Bu bölümde araştırma ile ilgili modelin oluşturulması, araştırmanın etik (ahlaki) yönü, problem cümlesi, veri toplama aracı ve verilerin çözümlenmesi, örneklem büyüklüğü ve çalışma grubu ile ilgili bilgiler sunularak en nihayetinde bulgular ve yorum kısmı ile tamamlanmıştır.

Araştırmanın modeli: Araştırmada sosyal bilimlerin araştırma yöntemlerinden biri olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda sosyal olgu ya da olayın gerçekleştiği ortamın önemi, araştırmaya katılan kişilerle doğrudan görüşmeler yapmaya uygun olması, toplanan verilerin bütüncül bir yapı arz etmesi, araştırmacıların olay ya da olgu ile ilgili algı ve tecrübelerinin saptanması, incelenilen olay örgüsünün betimleme ve açıklamaya uygun olması nedeniyle tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 21-27). Nicel yöntemin sağlıklı verilere imkân kılmasını engelleyen kültürel ve dilsel farklılıklar, aynı zamanda Suriyeli göçmenlerin eğitim, okur-yazarlık seviyeleri, bellek ve duyguların aktarılmasında oluşturacağı kimi boşluklar düşünülerek zaman açısından dezavantajlı bir durum teşkil etse bile doğal ortamların sağladığı avantajlar göz önünde bulundurularak yöntem olarak nitel araştırmaya sevk etmiştir. Araştırmamız Mardin’in Ömerli ilçesinde yaşayan 12 Suriyeli göçmen ailesinin kadınlarının ihtiyaç ve karşılaştıkları sorunların tespiti amacıyla sosyoekonomik bir durum saptaması amacıyla yapılmıştır. Ömerli’ de yaşayan vatandaşların çoğunlukla anadillerinin Arapça olması, kültürel kodlarının Suriyelilere yakın olması entegrasyon, eğitim ve sosyal dışlanmanın minimize edilmesi açısından önemli olmakla birlikte yaşama ve geçim koşullarının araştırılması ayrı bir önem arz etmektedir.

Araştırmanın etik boyutu: Araştırmaya katılan her bir katılımcıya araştırmanın ne amaçla yapıldığına, kişisel bilgilerinin saklı tutulacağına dair bilgiler verilmiş olup, izinleri alınmak suretiyle sınırlı olsa da ses kayıt cihazı kullanılmış ve simültane çeviri yaptırılarak dokümanlara kaydedilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları: Çalışma yapmayı arzuladığımız yerlerde katılımcılardan bazıları ”mahrem” olmaması ve inançları sebebiyle ses kayıtlarının alınmamasını istediklerini dile getirmişlerdir.

Problem cümlesi: “Yaşadığınız ilçede geçinme koşullarınız nasıl?”, “ Varsa karşılaştığınız sorunlar nelerdir?” soruları araştırmanın problem cümlesini oluşturmuştur.

Veri toplama aracı ve verilerin çözümlenmesi: Araştırmada derinlemesine görüşme yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, veriler toplanmıştır. Verilerin analizi ve çözümlenmesi esnasında Betimsel analiz yöntemine uygun bir biçimde bireylerin görüşlerini

çarpıcı bir biçimde yansıtmak için alıntılara yer verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda:

Ömerlide geçiminizi nasıl sağlamaktasınız?

Komşularla diyalog ve ilişkileriniz nasıl?

Herhangi bir dışlanma ya da ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

Suriye huzurlu bir ortama kavuşursa dönmeyi düşünüyor musunuz?

Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

	Yaş	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Eşinin Mesleği
K1	22	3	Lise	İnşaat
K2	30	2	Okuma Yazma Bilmeyen	İnşaat
K3	26	5	İlkokul	İnşaat
K4	30	5	Okuma Yazma Bilmeyen	İnşaat
K5	35	5	Okuma Yazma Bilmeyen	İnşaat
K6	35	3	Okuma Yazma Bilmeyen	Çalışmıyor
K7	30	5	İlkokul	Çalışmıyor
K8	31	3	Lise	Çalışmıyor
K9	25	3	Okuma Yazma Bilmeyen	Serbest
K10	26	2	Okuma Yazma Bilmeyen	Serbest
K11	43	7	Ortaokul	Serbest
K12	33	4	İlkokul	Çalışmıyor

Bulgular

Çalışmada sosyoekonomik durumun tespiti için elde edilen veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda üç boyutta değerlendirilmiştir. Bu boyutlar; yoksulluk ve geçim sıkıntısı, iletişim ekseninde sosyal çevre uyumu ve mekânsal tercih boyutlarıdır.

1. Yoksulluk ve geçim sıkıntısı

Halkın ya da belirli bir kesimin asgari hayat seviyesini sürdürebilmek adına gıda, giyim ve barınma gibi en basit ihtiyaçlarını karşılaması yoksulluk olarak tanımlanır (Uzun, 2003:156). Yoksulluk kompleks bir yapıya sahip olduğundan mutlak bir tanımlanması güç olsa da yoksullukla ilgili iki yaklaşım söz konusudur. Bazıları “*sistemin yapısından ve işleyişinden kaynaklanan güç ve servet dağılımındaki eşitsizliğin bir sorunu*” olarak tanımlarken diğer bir kesim “*eğitimsizlik ve kapasite gibi bireysel nitelik ve yeteneklerinin düşüklüğü nedeniyle ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmama durumu*” olarak ifade etmektedir. Sosyologlar ve araştırmacılar yoksulluğu mutlak ve göreceli yoksulluk olarak ikiye ayırırken, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı,

(UNDP) tarafından geliştirilmiş yeni bir yoksulluk ölçütü olan insani yoksulluk (Aktan, 2012) dâhil edildiğinde 3 farklı yoksulluk türü ile karşılaşmak mümkündür (Giddens, 2010:386-97, Gündoğan, 2008:43; Taş ve Özcan, 2012:424). Bunlar:

Mutlak Yoksulluk (Absolute Poverty): Minimal bir gelir seviyesinin altında yaşayan insan sayısı ile hesaplanmaktadır. Ulusal gelir seviyesinden bağımsız bir biçimde günlük 1 doların altında gelir düzeyine sahip olanlar ifade edilir (Uzun, 2003:156). 80 maddeden oluşan ve bir ferdin günlük asgari 2100 kalori almasını sağlayacak miktar olarak tarif edilmektedir (www.tuik.gov.tr)

Görelî Yoksulluk (Relative Poverty): Adam Smith'in tanımından yola çıkarsak, mutlak bağlamda gıda, barınma ve giysi gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabildiği halde kişisel kaynak yetersizliği nedeniyle toplamda genel refah düzeyine ulaşmayıp ve sosyal açıdan topluma entegreleri engellenmiş kişilerdir (Taş ve Özcan, 2012:424).

İnsani Yoksulluk (Human Poverty): Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilmiş yeni bir yoksulluk ölçütü olup, yaşamın asgari düzeyde gerekli gelir düzeyi ile ölçülmektedir (Aktan, 2002). İnsani yoksulluk, gelir yoksulluğundan farklı olarak en temel insani ihtiyaçları ya da "tahammül edilebilir" bir seviyede hayatını sürdürmek için sahip olunması gereken seçim ve fırsatlardan mahrumluğu açıklar (Doğan ve Tatlı, 2014:99).

Yoksulluğun keskinliği, yıkıcı etkisi ve bireyin bir bütün olarak yaşamına olumsuz yansımaları, mekânsal bir değişime mecbur kalmış dolayısıyla sahip oldukları ekonomik imkân ve kabiliyetlerle birlikte üretim faktörlerini yitirmiş olan Suriye'li göçmenler üzerinde aşikâr olarak hissedilmektedir. Araştırmamıza katılan katılımcıların hepsinin sosyal yaşama dair ilk vurgusu "geçinememeleri" üzerine olmuştur. Yaşam pahalılığının sınırlı olması, ulaşım maliyetlerinin olmaması ve düşük kira bedelinin Ömerliyi cazip kılması ile birlikte iş imkânlarının kısıtlı olması nedeniyle harcanabilir ve kişisel gelirin en temel ihtiyaçları karşılamadığı bir durum burada paradoksal bir seyir çizmektedir. Araştırmaya katılan ailelerde evi geçindiren babaların yarısı çalışmıyorken yarısı da yaz ayları sadece 3-4 ay inşaat alanlarında çalışıp kışın çalışmadığı gözlemlenmiştir. Ailelerin temel tüketim maddelerini, yaşamsal ihtiyaçlarını Kaymakamlık bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma Vakfı ve Kızılay Kart vasıtasıyla nakdi yardımlarla karşıladıklarını görmekteyiz. Bu tutarın aylık bazda 200-700 TL arasında değiştiklerini dile getirmişlerdir. Katılımcılardan K6 durumu şöyle ifade etmektedir:

"Eşim hem sağır (işitme engelli) hem de bel sakatlığı olduğundan dolayı çalışmamaktadır, bizde geçimimizi devletin verdiği yardımlarla sağlıyoruz. Aylık 600 TL alıyorum ve 3 çocukla birlikte kira, yakıt ve yiyecek gibi ihtiyaçlarımızı karşılayamıyorum".

Başka bir katılımcı olan K11 eşinin mevsimsel çalıştığını dile getirerek:

"Eşim yazın 3 ay sıvacı olarak inşaatlarda çalışıyor, kışın ise çalışmıyor. Sürekli gelirimiz yok. 7 çocuk eşim ve ben 9 kişiyiz. Yılın 9 ayı komşu yardımları, Vakıf ve Kızılay yardımları ile geçimimizi sağlıyoruz. Fakat yaşamımızı zorla sürdürüyoruz".

Katılımcılardan K8: *"Eşim sınırlı iş imkanlarından dolayı bazen günlük işlerde çalışsa da genel olarak iş bulamamaktadır. Kızılay kartı sayesinde ve komşu yardımları olmasa günlük yiyecekleri bulmakta bile zorlanır haldeyiz. Yardımların arttırılmasını istiyorum".*

Katılımcılarda K7:” Eşim çalışmıyor. Çünkü iş yok. Allah razı olsun Türkiye’den bize sahip çıktılar, misafir ettiler, yardım ediyorlar. Evde 7 kişiyiz. Fakat her gün sıkıntılarımız var. Devletten ricam eşime iş vermeleri ve bu yolla geçimimizi sağlamak istiyoruz.”

2. İletişim Ekseninde Sosyal Çevre Uyumu

Göç çeşitleri bağlamında Suriye göçünü ele aldığımızda Suriyelilerin Türkiye’ye göçünü uluslararası zorunlu bir dış göç olarak tarif etmemiz mümkündür. Her ne kadar Suriye ve komşu sınır illerinden biri olan Mardin’in kültürel etkileşimin/iletişimin benzerlik/yakınlık katsayısı yüksek olsa da ülkelerin gelişmişlik düzeyi/endeksi, eğitim yapısı, ekonomik, sosyal durum vb. birçok etmen nüanslara neden olmaktadır. En nihayetinde Uluslararası bir göç olan Suriye göçü farklı kültürlerin karşılaşmasına zemin hazırladığı için uzlaşma ya da çatışma riski gibi iki olasılığa imkân tanımaktadır. Bu anlayıştan hareketle İslam medeniyetinde de yer alan muhacir-ensar ilişkisinin yeniden yaşanması, yaşatılması ve diriltilmesi Suriye göçü ile birlikte hayat bulmaktadır. Nitekim Kur’an Haşr Suresi 9. ayette bu durumu “Daha önceden Medine’yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşta erenlerdir” şeklinde ifade etmektedir (www.kuran.diyaret.gov.tr). Aileden sonra en yakın sosyal çevreyi komşular oluşturur. Bu bağlamda hem iyi hem kötü günlerde toplumsal ilişkiler ağının gerektirdiği yakın çevre ile temas bir bakıma zorunlu hale gelir. Zor ve dar dönemlerde yardımlaşma fiili, iyi zamanlarda ise ziyaretleşmeler ve bir dizi etkinlikler komşuluk ile ilgili karşılıklı hak ve sorumlulukların çerçevesini çizmektedir (Gölcük, 2007:21). Katılımcıların kahir eksenini özellikle eşlerinin sürekli çalışmamasının getirdiği zorluklar ve sosyal yardımlarla geçinmenin zor olduğundan hareketle komşuların bu durumu izole ettiğini vurgulamaktadırlar. Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı Ömerli’ye yerleşim tercihlerinin arka planında yatan unsurun akrabalarının söz konusu şehirde ikamet etmesi ve tavsiyesi olduklarını dile getirmişlerdir. İmkân, şart ve çalışma olanaklarının daha elverişli olan yerlerde ikamet edebileceklerinin bildikleri halde burayı tavsiye eden aileler, Ömerli halkının tutum, davranış ve pozitif yaklaşımlarının eylemlerinin belirleyici unsuru olduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların hepsinin doğrudan ilk geldikleri yer Ömerli ilçesi olmuştur. Katılımcılardan bu durumu:

K12: “Türkiye’de özellikle de Ömerli’de kendimizi evimizdeymiş gibi hissediyoruz” şeklinde; K1:”İyi ki buraya gelmişiz. Komşularımızı çok seviyorum, aile gibi olduk, bize sahip çıkıyorlar” şeklinde ifade etmiştir.

Toplumların yaşam biçimini oluşturan kültür ve onun bir yansıması olan dilin göçmenler ile vatandaşlar arasında ilişkiyi sağlıklı bir zemine oturtması ayrı bir önem taşımaktadır. Platon, konuşmayı insanın aklını kullanması olarak tarif eder. İstek, ihtiyaç ve arzuların giderilmesinde hayati anlam taşıyan iletişim türlerinden bir tanesi olan sözlü iletişimdir. Çalışmamızda komşuları ile ilişki kurmakta zorlanan ailelerin en temel gerekçelerinin dilsel problemler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çalışmamızda aynı dili konuşmanın getirdiği avantajlar öncülü sanıldığı aksine belli bazı şehirlerden göç edenler noktasında sekteye uğramaktadır. Çalışmamıza katılan K1, K2, K4, K6, K7, K9, K11, K12 Suriye’nin Haseki ilinden geldikleri için Ömerli’de yaşayanlar ile dil problemi yaşamazken bu durum komşuluk ilişkilerinin daha belirgin ve pozitif bir çerçeveye oturmasına zemin hazırlamıştır. K3, K5, K10 ise Suriye’nin batısındaki Tal Tamr denilen kasaban geldikleri için Ömerli Arapçasını anlamakta ve iletişim kur-

makta zorlandıklarını dile getirirler de komşuluk ilişkilerinin iyi fakat iletişim noktasında sınırlı olduklarını dile getirmişlerdir. Fakat bu durumun herhangi bir negatif tutuma neden olmadığını şu şekilde dile getirmişlerdir:

K3: “Komşularımızdan Allah razı olsun. Her türlü yardımı yapıyorlar. Fakat dilleri ağır geldiği için konuşma ve anlaşma noktasında zorluklar çekiyorum. Ama bütün komşularım ihtiyaçlarımızı, eksikliklerimizin olup olmadığını soruyor ve bize sahip çıkıyorlar”.

K5: “Bizim konuştuğumuz Arapça ile Ömerli’de konuşulan Arapça arasında farklılıklar var. Çoğu sözcükleri anlamakta ilk başlarda zorlanıyordum. Şu an komşularımızla ilişkilerimiz arttıkça bu problem azalıyor. Mesela geçen çocuğumun okul ile ilgili sorunları vardı, Türkçe bilmediğinden komşum benimle geldi. Komşularım gerçekten çok iyi insanlar”.

K10: “Üç senedir Ömerli’deyim. İlk geldiğimde komşularıyla az görüşmemin nedeni Arapçalarını anlamamdı. Şimdi çok şükür alıyorum onlara ve daha rahat anlayabiliyorum.”

3. Mekansal Tercih

Ülkeler arası göçlerin uyum sorunlarını barındırması, bağlanma duygusunun gelişmesinde yarattığı sıkıntılar, kültürel değişimin ortaya çıkardığı bir takım unsurları olduğu açıktır. Bu bağlamda göçmenler yerleştikleri yerin sosyal ve kültürel yapısını etkiledikleri gibi tersi durum da görülebilir. Dolayısıyla dil, giyim şekli, davranış biçimlerinin iki taraflı etkilere açık olduğunu söylemek mümkündür. Geldikleri yerlerde göçmenlerde aidiyet duygusunun oluşmaması ve geri dönecekleri umudu mekansal uyumu zorlaştırmaktadır. Aynı dili konuşamamanın oluşturduğu yabancılık hissi ve ön yargı mekansal boyutuyla birlikte başka bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Harunoğulları ve Cengiz,2015: 309-318).

Katılımcıların hepsi yukarıda da belirtildiği gibi akrabaları vasıtasıyla ya da tavsiyelerden dolayı Ömerli’ye yerleşmişlerdir. Aynı dile sahip olma, kültürel paydaşlığın olması, aynı yaşam tarzına sahip olma, geçim sıkıntısının varlığı ile birlikte çevre illere ve ilçelere nazaran asgari geçinme olanakları vb. gibi nedenler tavsiyelerin arka planında yatan temel unsurlar olarak sayabiliriz. Katılımcıların hepsi mülakatın ilk safhasında mücbir sebeplerde geldiklerinin altını çizerek, her türlü imkansızlıklara rağmen yaşadıkları şehirlere olan özlemi dile getirmektedirler. Katılımcılardan K2:

” Haseki’de yaşıyorduk. Evet, orda da yoksulluk vardı ve geçinmekte zorlanıyorduk. Ama en azından ev bizimdi, mahallemizde akrabalarımız vardı. Bahçemizde bir şeyler ekiyorduk. Eşimin işyeri vardı. Her ne olursa olsun insanın vatanından daha güzel bir yer yoktur. İnşallah bir topraklarımıza geri döneriz. Fakat Ömerli halkından Allah razı olsun. Hiçbir zaman bizi dışlamadılar ve hep sahip çıktılar. Burası bizim oralar gibi, sokakta Arapça konuşuluyor, tek katlı evler. Bu durum biraz da olsa bizi rahatlatıyor.”

Katılımcılardan K4:

“ Ömerli’de şükürler olsun hiçbir ayırım ve kötü muamele ile karşılaşmadık. Fakat ne olursa olsun insanın toprağı, memleketi gibisi yoktur. İnşallah gün gelir huzur ve barış ortamı yakalanırsa hemen topraklarımıza dönmek isteriz ”

5.SONUÇ

Araştırmamıza katılan katılımcılar, savaş ve iç çatışmanın doğurduğu zor günlerin ardından Türkiye'nin kendilerine sahip çıktıklarını ve kendilerini misafir ettiklerinden dolayı duydukları memnuniyetlerini ifade etmekle birlikte yoksulluğun bir trajediye dönüşmeden azaltılmasını beklemektedirler. Aynı zamanda Suriye savaşının bir an önce bitmesini arzuladıklarını ve memleketlerine dönme arzularını dile getirmişlerdir. Türkiye'nin siyasi tarihi gösteriyor ki insanımız salt Suriyeliler içinde değil Irak Savaşı başta olmak üzere tarihin her döneminde "insan" olma haysiyeti ile göç edenlere sahip çıkmıştır. Seküler medeniyetin inşa ettiği iktisadın formüle ettiği "rasyonel ve kişisel çıkarı maksimize eden" insan, çalışmamızda görüldüğü gibi ezberlenen ve sanılanın aksine bencil değil özgeci, alturist ve diğerkâmlık hislerini taşıyan insan topluluğuna sahip olduğumuzu göstermesi bakımından önemli bir değer taşımaktadır.

- İslam medeniyetinin hâkim olduğu coğrafyamızda sosyal ilişkileri geliştiren, sınıflar arası gelir uçurumunu minimize eden sadaka, zekât gibi İslami ödevlerin paylaşımı ve zorunlu göçe maruz kalmış Suriye vatandaşı göçmenlerine yönlendirilmesi hususunda bilhassa Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere STK'ların inisiyatif alma gerekliliği ortaya çıkmaktadır.
- Sosyal yardıma muhtaç göçmenlerin alacakları yardımı sistematik ve sürdürülebilir bir duruma getirmek için yerel anlamda örgütlenecek bir biçimde kamu kurumlarının çift ya da daha fazla başlılığının sonlandırılması, organizasyonun bütüncül ve tek bir yapıya kavuşturulması, her mahalli birimde yaygınlaştırılması etkili, verimli ve etkin bir işleyişe zemin hazırlayacaktır.
- Özel sektör "sosyal sorumluluk projeleri" adı altında insani yaşam endeksinin altında yaşayan Suriyelilere öncelik vererek insani yardım dalgası oluşturmalıdır.
- Sosyal çevreye uyumun sağlanması ve iletişim kanallarının pozitif bir zemine oturması için dilsel farklılıkları minimize edecek, topluma entegre olacak şekilde sosyal programların artırılmasıdır.
- Türkiye yerleşen Suriyelilerin sosyal transferlerden ziyade stratejik bir anlayışla uzun vadede reel kaynak yaratacak bir biçimde iş becerilerinin geliştirilmesi ve istihdam alanlarının yaratılması gerekir.

KAYNAKLAR

- Aktan, C. C. (2002). Dünyada ve Türkiye'de İnsani Yoksulluk, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ikinci-bol/dunya-insani-yoksulluk.pdf>
Erişim Tarihi: 10.4.2018.
- Altunışık, R, Coşkun, R. ve Bayraktaroğlu, S.& Yıldırım, E. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri "SPSS Uygulamalı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği. Mukaddime Dergisi, 5 (2): 53-70.
- Apak, H. (2015). Suriyeli Göçmenlerin Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği. Birey ve Toplum Dergisi. 5 (9): 125-142.
- Castles, S., & Miller, M.J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. Bal, B.U. ve Akbulut, İ. (Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Çakı, F. (2011). Arap Baharı: İslam Üzerine Söylemsel Dönüşümün Habercisi Mi? Akademik İncelemeler Dergisi, 6 (2): 123-138.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2006). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Adres Yayınları, Ankara.
- Doğan, M. ve Tatlı, H. (2014). İnsani Gelişme Ve İnsani Yoksulluk Bağlamında Türkiye'nin Dünyadaki Yeri, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28 (1): 99-124.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (1):9-22.
- Giddens, A. (2010). *Sosyoloji*. Güzel, C. (Çev.). Kırmızı Yayıncılık, İstanbul.
- Gölcük, M. (2007). Kentleşme Sürecinde Akrabalık ve Komşuluk Kültürü, (Afyonkarahisar Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Gündoğan, N. (2008), "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", Ankara Sanayi Odası (ASO), OcakŞubat 2008, ss.42-56, <http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedy/aocaksubat2008/Dosya.pdf>, Erişim Tarihi: 17.03.2018.
- Harunoğulları, M. Cengiz, D. (2014), "Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği" "Spatial analysis of Syrian immigrants: Case of Hatay (Antakya)" TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı 23-24 Ekim 2014, Ankara.
- Keleş, R. (2008). Kentleşme Politikaları, İmge Yayınevi, Ankara.
- Özkarlı, F. (2015). Mardin'de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler. Birey ve Toplum Dergisi, 5 (9): 175-191.
- Şahinkaya, H. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki Hukuki Statüleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uzun, A. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4 (2): 155-173.
- Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal Ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci Ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. Ankara Barosu Dergisi, 1, 105-120.
- Taş, Y. ve Özcan, S. (2012), Türkiye'de ve Dünya'da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma, International Conference on Eurasian Economies 2012, ss.423-430, <http://www.eecon.info/papers/544.pdf>, Erişim Tarihi: 17.04.2018.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- www.goc.gov.tr
- www.omerli.gov.tr
- www.mardin.pol.tr
- www.kuran.diyenet.gov.tr